

RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA GÖZDEN KAÇAN BİR ALAN: İLETİ PROBLEMİ (ANNE TAVUK ANLATIYOR SERİSİ ÖRNEĞİ)*

IN CHILDREN'S PICTURE BOOKS A MATTER THAT'S NOT PROVIDED FOR:
MESSAGE PROBLEM (A SAMPLE OF ANNE TAVUK ANLATIYOR SERIES)

Beytullah KARAGÖZ¹

Öz

Gelecek kuşakların yetişmeleri konusundaki duyarlılık, çocukların eğitimine verilen önemin göstergesidir. Yeni kuşakların estetik (beğeni) düzeyinin akıl ve ahlak öncülüğünde yükseltip güçlendirilmesi, eğitimin en başat sorumluluklarından biridir. Resimli çocuk kitapları bu yönüyle öğrenme öğretme sürecine katkı sağlayacak temel bir eğitim aracıdır. Bu bağlamda resimli çocuk kitaplarındaki iletilerin niteliği büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada Christine Beigel'in "Anne Tavuk Anlatıyor" serisindeki öyküleri olumsuz iletiler bakımından incelemek amaçlanmıştır. Serideki 10 kitap, okul öncesi öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenliği ana bilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının belirlemeleri üzerinden değerlendirilmiştir. Nitel desende yapılandırılmış olan bu çalışmada veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde nitel analiz tekniklerinden içerik analizi temel alınmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre incelenen kitapların değerleri yozlaştırabilecek, insan ilişkilerini zayıflatabilecek hedonist (hazcı) bir yaşam tarzına ilişkin iletiler sunduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte katılımcılar kitapların bütüncül bir kurgu içinde tasarlanmadığını, yüzeysel bir başlangıca ve hızlandırılmış sonlara sahip olduğunu; çocuk okura şiddet, tehdit, sınırsız tüketim ve cinsiyet rollerini yanlış aktarma gibi olumsuz iletiler sunduğunu ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Resimli Çocuk Kitapları, Çeviri Çocuk Kitapları, İleti, Olumsuz İleti.

1765

Abstract

Precision to the upbringing of future generations is an indication of the importance of children's education. The raising and strengthening of the aesthetic (liking) level of the new generations under the leadership of wisdom and morality is the primary responsibility of education. On that sense children's picture books are a basic educational tool to contribute to the teaching-learning process. In this sense the quality of the messages in children's picture books has great importance. In this study, it is aimed to examine the stories in Christine Beigel's "Anne Tavuk Anlatıyor" is series in terms of negative messages. The 10 books in the series were evaluated based on the pre-service teachers and pre-school teachers who were studying in the department.. In this work, which is structured qualitatively, the data is collected by means of a document review. Content analysis from qualitative analysis techniques is based on in the analysis of the data. According to the results obtained from the study, it was determined that the books examined had a message about a hedonist way of life that could corrupt the values and weaken human relations. Besides, participants stated that the books were not designed in a holistic fiction, they had a superficial beginning and accelerated ends; the books offered negative messages to child readers such as violence, threats, unlimited consumption and misreporting gender roles.

Keywords: Illustrated Children's Books, Translated Children's Books, Messages, Negative Messages.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, beytullah.karagozp@gop.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2966-8226.

1. GİRİŞ

Erken çocukluk çocuğun yaşam evresinin en önemli dönemidir. Bu evrede çocuğun iç dünyası, sürekli beslenmeye gereksinim duyar. Bu dönemde okunan, izlenen, dinlenen yazılı ve görsel sosyal medya araçlarının aktardığı her uyaran çocuğu etkisi altına alır. Bu uyarılar “dalga dalga çocuğun ruhuna akararak onu dolaylı ya da dolaysız yoldan biçimlendirir” (Adler, 2014a, s.147). Bu bakımdan çocuğun gelişim alanlarına dönük kazanımlar yanında duygu ve düşünsel çabasını etkinleştiren uyarılarla buluşturulmasına büyük gereksinim bulunmaktadır. Bu uyarılar arasında resimli çocuk kitaplarının önemli bir yeri vardır.

Resimli çocuk kitapları çocuğun yaşamını etkileme gücüne sahip önemli bir araçtır. Bu bakımdan “görsel ve dilsel kurgularıyla çocuklara hem yaşam ve insan gerçeğini sezmelerine hem de sorarak, keşfederek, duygu ve düşünce üreterek kendilerini özgürce gerçekleştirmelerine olanak sağlayacak ortamlar yaratır” (Sever, 2013b, s.20). Bununla birlikte resimli kitaplar çocuk üzerinde, bazen düşünülenenden daha güçlü bir etki yaratabilir ve bu etki ömür boyu sürebilir (Burke&Copenhaver, 2004). Bu yanıyla çocuk kitaplarının zihinleri değiştirme; gelecekteki davranış ve düşüncelerimizi etkileme gücü olduğu araştırmacıların ortak görüşüdür (Huck, vd., 2004; Sloan, 1991; Şirin, 2000).

Resimli kitaplar, çocuk okurun algılama yeteneklerini geliştirir. Çocuk okur bu sayede anlatının alt metnindeki iletileri ve kurgu içindeki karakter gelişimi süreçlerini sezinleyebilir. Aynı zamanda, kitaba yansımış olan kendi hayatını görebilir yahut başka birinin hayatını görme fırsatına sahip olabilir (Mendoza&Reese, 2001). Diğer bir ifadeyle resimli kitaplar çocuğun kendisi ve çevresi hakkında bilgi edinerek farklı kültürleri tanımaya başladığı yazınsal ortamlardır. Bu özellikleri nedeniyle resimli çocuk kitaplarını ilke, tutum ve davranışların duyarlık süzgecinden geçerek ileti ve değere dönüştüğü karakter eğitimi kaynakları olarak görmek mümkündür.

Resimli çocuk kitapları karakter eğitimi sürecinde başat değişkenler arasındadır. Çünkü erken çağlarda çocuğa zengin ve uyarıcı bir ortam sunar. Bu yanıyla resimli kitaplar, karakter eğitimi gerçekleştirme sürecinde iyi bir yol olabilir (Tyra, 2012). Onlar, ahlaki ikilemlerin öğretilmesine ve karakterlerin yaşadığı deneyimler üzerinden belirli karakter özelliklerinin incelenmesine olanak tanır (Gibbs&Earley, 1994; Karatay, 2011; Prestwich, 2004). Bu araçlar eliyle çocuk okura insanın yaşantı ve eylem olanaklarının sezdirilmesi söz konusudur. Daha açık bir deyişle, kitaplardaki karakterler insancıl ve evrensel öğelerin dilini kurmanın yol ve yöntemini gösterir. Dolayısıyla çocuk okur, karakter eğitimi sürecinde bir modelle kendini özdeşleştirdiği için kitap kahramanlarının ahlaki ve sosyal açıdan sağlıklı olması, çocuk ile duygusal bir bağ oluşturabilmesi gerekir (Çılgın, 2007; Yavuzer, 2011). Bu nedenle resimli kitaplardaki iletilerin çocuğun gelişim özelliklerine göre kodlanması yaşamsal bir zorunluluktur.

İleti, “yazarın okura iletmek istediği temel düşünce, temel görüşür” (Adalı, 2016, s.173). Başka bir anlatımla yazarın düşünsel iletişim sağlayarak çocuklara aktarmak istediği, sanatsal metnin özünü oluşturan ana örgülerdir. Yazınsal nitelikli yapıtlarda, yapıtın içinde barındırdığı göstergeler toplamı olan iletiler (Kula ve Sakallı, 2005) kesin doğrular ya da kesin yargıya dönüştürülmüş zorunlu önermeler biçiminde olamaz. Yalın bir ifadeyle, yazınsal metinlerde ileti örtük olmak durumundadır (Binyazar, 2010; Göktürk, 2010; Özdemir, 1997; Özdemir, 2007; Sever 2012). Bu nedenle okur metin karşısında bilinç üstlenerek iletiyi kavramaya çalışmalıdır. Böylece çocuk okur, yazınsal yapıtların anlamını kendi bilgi birikimi ve düşünce açıklığıyla keşfedip, düşsel ve düşünsel katkılarıyla yazarın oluşturduğu iletilerin ortağı konumuna gelir (Sever, 2012).

Yazınsal nitelikli metinlerde iletiler çocuk okur ile metin arasındaki ilişkide etkin rol oynar. Çünkü iletilerin çocuk okurda yarattığı duygu durumu önemlidir. Okul öncesi döneme seslenen kitaplarda eğitim sürecine katkı sağlayan, duygu, düşünce ve hayal gücünü besleyen, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen öğelerden arınmış, insani değerlerle uyumlu, çoğulcu düşünceyi önceleyen, duyarlık geliştirici, kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazandırıcı, araştırma heyecanı ve öğrenme mutluluğu yaşatan iletiler yer almalıdır (Gülyüz, 2002; Kıbrıs, 2006; Yalçın ve Aytaş, 2005). İletiler okurun yazınsal anlatı ortamına girerek etkinleşmesine, metinsel boşlukları bilgi deneyim yetkinliğiyle tamamlamasına olanak tanınmalıdır (Göktürk, 2012). Böyle bir bakış açısıyla iletilerin yazınsallık gereği, sezinletici olarak verilmesi esastır. Bu metinlerde iletilerin yazının dokusu içinde eritilmiş durumda olması, çocuğa duyma-düşünme sorumluluğu yükleyip ipuçlarını izleyerek yaşam ve insan gerçeğine ilişkin duyarlıklar kazandırması gerektiği bilinmelidir (Özdemir, 1997; Sever, 2012). Daha somut bir deyişle çocuk edebiyatı metinleri çocuğun kavramsal gelişiminin, duyarlık oluşumunun ve kültürel bilinç kazanmasının en önemli dayanaklarından biri olarak görülmelidir (Sever, 2013a).

Eğitcilik çocuk kitaplarının başat amaçları arasında gelir. Bu kapsamda çocuk kitapları açıkça veya örtülü olarak öğretim aracı olarak kullanılabilir. Çocuk kitaplarında bazen iyi, doğru ve güzel gösterilirken bazen de kötü, insanların karanlık yanları ve toplumda yaşanan açmazlar sergilenir (Kavcar, 1999). Ancak bunu gerçekleştirirken çocuk için hazırlanan kitaplarda toplumun inançlarına aykırı, kadını küçümseyici, uyuşukluk, kadercilik gibi düşüncelere yer verilmemeli; argo söyleyişlerden kaçınılmalıdır. Kitaplarda tedirginlik, kaygı, korku verici betimlemeler olmamalı; bencillik, tembellik, avarelik, başkasının sırtından geçinmek, hırsızlık, yankesicilik, düzenbazlık idealize edilmemeli, bağnazlık aşılammalı, acıma duygusu sömürülmemelidir (Ciravoğlu, 2000; Gökşen, 1985; Sarıyüce, 2012; Şimşek, 2005; Yörükoğlu, 2011). Bu iletiler aktarılırken çocuğun saygınlığı her şeyden çok düşünülmeli, bunu gölgelemekten uzak durulmalıdır. Çocuk için yazanların çocuğun yararını gözeterek, onları olumsuz durumlardan uzak tutmaya özen göstermek gibi önemli bir yükümlülüğü bulunmaktadır. İpşiroğlu'na (2004) göre ilk çocukluk döneminde çocuğun gerçek ile düşü ayrıt etme yetisi tam gelişmemiş olduğundan, başka bir deyişle özellikle küçük çocuklar düşündüklerini, duyumsadıkları, duydukları her şeyi gerçek sandıklarından kitaplardaki iletilere karşı özellikle çok duyarlıdır. Bu bakımdan gözdağı verme, irkiltme, korkutma, tiksindirme gibi olumsuzluklar barındıran kitaplardaki iletileri kolayca benimseyebilirler. Bu süreç çocuk okurda insan ve insanlık durumlarına karşı düşünsel yabancılaşma meydana gelmesine yol açar. Çocuk okur, olumsuz iletilerle ilgili uyarılarla karşılaştığı zaman zihin dünyasının derinlerindeki bu saklı bilgiler etkinleşir. Anılan iletiler çocuğun belleğinde tahribat yaratarak iç dünyasını zedeler, örseler. Bu, dikkate alınmadığı sürece söz konusu olumsuz tutum ve davranışlar giderek kökleşir, bireyle özdeşleşir ve kimlik mahiyeti kazanabilir. Kitapların içeriğindeki ağır olay ve durumların yaşamın ilerleyen evrelerinde çocuklarda tamiri mümkün olmayan izler bıraktığı bilinmelidir. Bu bağlamda, resimli çocuk kitaplarında bulunan iletilerin niteliklerinin irdelenmesi; çocuk okurun zararlı içeriklerden korunmasını ve bu kapsamda alınması gereken önlemlerin belirlenmesini gerektirmektedir.

“Erken okuryazarlık becerileri çocuğun gelecekteki okuma ve yazma süreci ve okul başarısı için çok önemlidir” (MEB, 2013, s.48). Bu kapsamda erken çağlarda çocuğa kitap sevgisinin kazandırılması ve onlarda okuma eylemine yaklaşma isteği uyandırmada başat sorumluluk okul öncesi öğretmenlerine ve geleceğin okul öncesi öğretmeni adaylarına düşmektedir. Eğitimciler, öğrenme ortamındaki resimli öykü okuma etkinliklerinde resimli kitaplara ilişkin sorunları ve zorlukları doğrudan deneyimlemektedir. Öğretmen adaylarının ise çocuk edebiyatının temel ilkeleri arasında yer alan “ileti” ögesini tanımaları ve iletilerin

niteliği hakkında farkındalık sahibi olmaları gerekir. Bu nedenle okul öncesi öğretmenleri ve öğretmen adaylarının çocuk kitaplarındaki olumsuz iletilerle ilgili görüş, düşünce ve gözlemleri son derece önemlidir.

Alanyazın incelendiğinde çocuk edebiyatı alanında eğitsel ileti çalışmalarına rastlanmaktadır. Bu çalışmalara bakıldığında (Gülgönül, 2014; Işık, 2017; Kalfa, 2013; Uzuner ve Şimşek, 2016) ilgili alanyazın çocuk edebiyatı yazarlarının eserlerinde işlediği eğitsel iletilerin belirlenmesi etrafında şekillenmektedir. Bu çalışmalarda özellikle kitaplardaki olumlu eğitsel iletiler üzerine odaklanılmıştır. Söz gelimi Akçay ve Baş, (2015) Samed Behrengi'nin hikâyelerinde kişisel, toplumsal, dinî, ulusal ve evrensel gelişimi destekleyici iletiler olduğunu saptamıştır. Buna benzer olarak Uzuner ve Şimşek (2016), Sevim Ak'ın öykülerini eğitsel iletiler bağlamında ele aldığı araştırmasında öykülerde olumlu yönde eğitsel iletiler verildiğini belirtmiştir. Işık (2017) ise Mevlana İdris Zengin'in hikâye ve masallarını iletiler açısından incelediği araştırmasında doğa ve hayvan sevgisi, güçlükler karşısında yılmama, tarih bilinci oluşturma iletilerinin verildiği sonucuna ulaşmıştır.

Bununla birlikte Gülgönül (2014) Bilgin Adalı'nın eserlerini eğitsel iletiler bağlamında incelediği çalışmasının çok az bir kısmında denizlerin kirletilmesi, piknik sonrasında duyarsızca etrafta çöp bırakılması, tarihi alanların yapılan barajlar sonucu sular altında kalması, fabrika atıklarının bilinçsizce çevreye yayılması gibi iletilerin varlığından söz etmiştir. Kalfa (2013) çocuk edebiyatındaki klasik eserler ve eserlerin eğitsel işlevini irdelediği çalışmasında klasiklerin Batı ideolojisi ve yayılcı felsefesinden izler taşıdığını, bu nedenle metinlerdeki zihniyet örüntüsünün dikkate alınması gerektiği vurgulamıştır. Karagöz (2015) ise Yalvaç Ural'ın eserlerini incelediği çalışmada yazarın eserlerinde çocuk eğitimiyle ilgili hem olumlu hem de olumsuz iletiler olduğunu belirlemiştir.

Bunlardan ayrı olarak çocuk edebiyatı eserlerindeki olumsuz ileti problemi özelinde yapılmış çalışmalar da mevcuttur (Yılmaz ve Erem, 2017). Anılan çalışmada araştırmacılar Tülin Kozikoğlu'nun Leyla Fonten'den Öyküler serisindeki 9 kitabı olumsuz iletiler bakımından incelemişlerdir. Çalışma sonucunda serinin inatçılık ve öfke gibi olumsuz davranışları olumlama, kavram yanılgısı yaratma, insanlık problemlerini yüzeysel biçimde işleme, insan odaklı pozitif bakış yerine çıkar odaklılık gibi ileti problemleri taşıdığını belirlemişlerdir. Buna karşılık alanyazında yabancı dilden Türkçeye aktarılan çocuk edebiyatı metinlerini ileti sorunları bakımından inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırma alanyazında önemli boşluk oluşturan, Türkçeye çevrilen resimli çocuk kitaplarını öğretmen ve öğretmen adaylarının bakış açısıyla olumsuz iletiler bakımından değerlendirme gereksiniminden kaynaklanmıştır. Bu çalışmada Christine Beigel'in *Anne Tavuk Anlatıyor* serisindeki öykülerin içerdiği olumsuz iletileri öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda tespit etmek amaçlanmıştır. Bu temel amaçtan yola çıkılarak çalışmada şu sorunun yanıtı aranmıştır:

Okul öncesi öğretmenleri ve Okul öncesi öğretmeni adaylarına göre *Anne Tavuk Anlatıyor* serisindeki ileti sorunları nelerdir?

1. YÖNTEM

2.1. Çalışma deseni

Çalışmada *Anne Tavuk Anlatıyor* serisindeki kitapları olumsuz iletiler bakımından incelemek, elde edilen verileri detaylı ve bütüncül olarak değerlendirmek amaçlandığı için nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. "Durum çalışması sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesidir" (Merriam, 2013: 40). Durum çalışmalarının temel amacı bir durum hakkında detaylı betimlemeler yapmak ve o durumu var olduğu şekliyle anlamaktır (Büyüköztürk vd., 2011).

2.2. Çalışma grubu ve İncelenecek dokümanlar

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 öğretim yılında bir üniversitenin ilgili fakültesinde Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı 2. sınıfta öğrenim gören çocuk edebiyatı ile ilgili dersler almış 10 öğretmen adayı ile Tokat ilinde MEB'e bağlı okullarda görevli 10 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın doğasının çalışma grubu tarafından iyi temsil edilebilmesi ve verilerin güvenilir olması bakımından ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Katılımcı öğretmen adaylarının belirlenmesinde not ortalaması 80 ve üzeri olup gönüllü olarak araştırmaya destek verme isteği ölçütü kullanılmıştır. Katılımcı öğretmen adayları 19 ile 28 yaş aralığındadır ve tamamı bayandır.

Çalışma grubundaki okul öncesi öğretmenlerinin belirlenmesinde iki ölçüt temel alınmıştır. Bu çerçevede kullanılan ilk ölçüt, katılımcı öğretmenlerin devlet okullarında görev yapıyor olmasıdır. İkinci ölçüt, öğretmenlerin çalışma sürelerinin 5 yıl ve üzeri olmasıdır. Aşağıdaki tabloda katılımcı öğretmenlere ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmanın katılımcılarına ilişkin bilgiler

Kod Numarası	Cinsiyet	Kıdem	Öğrenim Durumu	Yaşı	Görev Yaptığı Kurum Türü
Ö1	Kadın	10 Yıl	Lisans	34	Devlet
Ö2	Kadın	10 Yıl	Lisans	41	Devlet
Ö3	Kadın	10 Yıl	Lisans	37	Devlet
Ö4	Kadın	10 Yıl	Lisans	40	Devlet
Ö5	Kadın	9 Yıl	Lisans	40	Devlet
Ö6	Kadın	10 Yıl	Lisans	35	Devlet
Ö7	Kadın	10 Yıl	Lisans	36	Devlet
Ö8	Kadın	9 Yıl	Lisans	38	Devlet
Ö9	Kadın	11 Yıl	Lisans	37	Devlet
Ö10	Kadın	10 Yıl	Lisans	35	Devlet

Araştırmada Christine Beigel'in kaleme aldığı Herve Le Goff'un resimlediği Güçlü Özkök tarafından Türkçeye kazandırılan *Anne Tavuk Anlatıyor* serisindeki öykü kitapları incelenmiştir. Seride toplam on sekiz kitap bulunmaktadır. Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan serideki kitaplarda okul korkusu, kötü söz söyleme, şeker bağımlılığı, yabancılaşma, yalnızlaşma gibi yaşamı olumsuz etkileyen tutum ve davranışlar söz konusu edilmektedir. İncelemeye konu kitapların seçiminde çocuk gerçekliğine uygunluk ve satış rakamlarının yaygınlığı ilkeleri dikkate alınmıştır.

Kitap serisi ile ilgili evren Türkçe eğitimi alanında doktoralı beş alan uzmanına sunulmuş, gelen dönütler için iki Türkçe eğitimi ve bir okul öncesi öğretmenin onayı alınarak incelenecek dokümanlar belirlenmiştir. Bu kapsamda incelenen kitaplara ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. İnceleme konusu kitaplarla ilgili bilgiler

Kitabın Adı	Yayınevi	Yayın Yılı	Özgün Yayın Yılı
Erken Kalkmayı Sevmeyen Kurbağa (EKSK)*	Binbir Çiçek	2017	2017
Bitlenen Panda (BP)	Binbir Çiçek	2018	2013
Hıçkırık Tutan Su Aygırı (HTSA)	Binbir Çiçek	2017	2010
Şekeri Çok Seven Kurt (ŞÇSK)	Binbir Çiçek	2018	2013
Uyku Arkadaşını Arayan Ayı (UAAA)	Binbir Çiçek	2017	2011
Ayakları Üşüyen Penguen (AÜP)	Binbir Çiçek	2018	2009
Sudan Korkan Timsah (SKT)	Binbir Çiçek	2017	2011
Her Şeye Hayır Diyen Aslan (HŞHDA)	Binbir Çiçek	2018	2010
Kötü Sözler Söyleyen Koala (KSSK)	Binbir Çiçek	2017	2012
Karnı Aç Boa Yılanı (KABY)	Binbir Çiçek	2018	2013

*Çalışmanın diğer bölümlerinde kısaltmaları kullanılacaktır.

Erken Kalkmayı Sevmeyen Kurbağa: Anlatı erken kalkmayı sevmeyen tembel bir kurbağayı konu edinmektedir. Kurbağa karakteri, uyanmak için hiçbir çaba içerisine girmez. Bu yolda bir irade göstermez.

Bitlenen Panda: Kitapta bitlenmek isteyen bir pandanın öyküsü anlatılır. Anlatıda Panda ve arkadaşları kişisel sağlığa uygun davranmayarak hep birlikte bitlenmektedir.

Hıçkırık Tutan Su Aygırı: Anlatıda bir su aygırının engelleyemediği hıçkırıkları ve bu nedenle başından geçen olaylar konu edilir.

Şekeri Çok Seven Kurt: Kitapta şeker tutkunu bir kurdun amacına ulaşmak adına yaptığı işler, izlediği yol ve yöntemler anlatılmaktadır.

Uyku Arkadaşını Arayan Ayı: Kitap gücün ve güçlünün yüceltiği bir kültürün ve düşüncenin yansımaları içerir. Anlatıda kutup ayısı karakteri, meşruluk sınırlarını zorlayarak hareket etmeyi bir hak olarak görmeye başlar. Çevresindeki diğer hayvan karakterler de asıl düşüncelerini ortaya koymaktan kaçınarak bu algının yerleşmesine ortam hazırlarlar.

Ayakları Üşüyen Penguen: Anlatıda yeni keşifler için evden ayrılan yavru bir penguenin serüvenleri konu edilir. Yavru penguen, bu anlam arayışı yolculuğunun sonunda mutluluğa ulaşır.

Sudan Korkan Timsah: Kitapta timsah karakteri suya girmekten çekinmekte, sudan korkmaktadır. Timsahın üzerinde sürekli baskı oluşmakta ve timsah korku altında yaşamaktadır. Bu baskıcı ve korkutucu durum timsah karakterinin sürekli pırtlatmasına yol açmaktadır.

Her Şeye Hayır Diyen Aslan: Anlatıda küçük bir aslan yavrusunun yaşamındaki her durum için analiz yapmadan itiraz etmeye başlaması konu edilir. Anlatının sonunda aslan uzlaşmayı değer olarak kabul etmediği, uzlaşmaya yanaşmadığı için istemediği bir sonuçla karşılaşır. Anlatıda ayrıca aslanın kendini beğenmiş bir evlat, uyumsuz bir arkadaş ve dik başlı kişiliğine ilişkin örnekler sıralanır.

Kötü Sözler Söyleyen Koala: Kitapta koala, çevresindeki tüm canlılara sürekli edebe aykırı, argo, hakaret içerikli sözler söylemektedir. Kötü sözler söyleyen (erkek) koalanın içindeki vahşi yönü ehliileştirmek için dişi koalaya başvurulur. Çikolata renkli dişi koala kötü sözler söyleyen (erkek) koalayı beğenilen, hoş bir kişiliğe dönüştürür.

Karnı Aç Boa Yılanı: Kitapta karnı acıkan bir boa yılanının önüne çıkan tüm hayvanları yemek istemesi anlatılır.

2.3. Verilerin toplanması

Bu araştırmaya nitel bir çalışma olup, verilerin toplanması ve analizi sürecinde doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, çalışılacak konular ile ilgili, yazılı, basılı ve web tabanlı bilgi ve belgelerin veri kaynağı olarak sistemli bir şekilde incelenmesidir (Bowen, 2009; Karadağ, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Veri toplama sürecini başlatmak için ilk önce yayınevi ile iletişime geçilmiştir. Derginin yayın yönetmeni ile görüşülerek elektronik posta aracılığıyla araştırma için onay alınmıştır. Yazılı izin alındıktan sonra veri toplama sürecine geçilmiştir. Veri kaynağı dokümanların sayısı fazla olduğu için veri toplama süreci beş oturum şeklinde planlanmıştır. Çalışmanın ilk oturumunda bir üniversitenin ilgili fakülte binasında öğretmenler ve öğrencilerle bilgilendirme toplantısı gerçekleştirilerek çalışmanın amacı, yöntemi, süreci hakkında açıklamalar yapılmıştır. Bu oturumda serinin 18 kitabından ve çalışma kapsamında kullanılmayan “Okula Gitmek İstemeyen Zebra” kitabı üzerinde eğitim ve örnek değerlendirme şeklinde bir pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmadan bir hafta sonra yapılan ikinci oturumda EKSK, BP; üçüncü oturumda, HTSA, ŞÇSK; dördüncü oturumda UAAA, AÜP, SKT; beşinci oturumda HŞHDA, KSSK ve KABY kitapları katılımcılara okunmuştur. Her iki katılımcı grup için de aynı yaklaşım ve süreç takip edilmiştir. Bu çerçevede katılımcılardan kitaplarda dikkatlerini çeken olumsuz iletileri ve görsel içerikleri gerekçeleriyle birlikte kaydetmeleri beklenmiştir. Bu işlem sırasında araştırmacı yansız bir yaklaşımla katılımcıların yanıtlarını içerik açısından yönlendirmemeye özen göstermiş, kitaptaki anlatımlar üzerine olumlu veya olumsuz herhangi bir tepkide bulunmamıştır. Tüm çalışma oturumları 2017-2018 Bahar döneminde Ocak-Nisan ayları arasında öğleden sonra saat 15:00-17:30 arasında gerçekleştirilmiş ve bir oturum ortalama iki saat sürmüştür. Veri toplama ve analiz süreci altı aylık bir zaman dilimine yayılarak uzun süreli, derinlemesine ve kapsamlı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

2.4. Verilerin analizi

Araştırmada toplanan verilerin analizinde içerik analizi yaklaşımı temel alınmıştır. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). İçerik analizi toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmayı amaçlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çerçevede katılımcıların yanıtlarından elde edilen veriler öncelikle kitap adına göre sınıflandırılmıştır. Bu aşamanın ardından veriler çalışmanın amacı doğrultusunda her kitap özelinde düzenlenerek ilişkilendirilmiştir. Birbiriyle ilişkili görünen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizine uygun olarak çözümlenen veriler sistemleştirilerek anlaşılır hâle getirilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı, verilerin analizinde ortaya çıkabilecek olası hataları önlemek için ulaştığı sonuçları, ham verilerle sürekli karşılaştırarak kontrol etmiştir. Daha sonra düzenlenmiş veriler, uzman incelemesine sunulmuştur. Üç Türkçe eğitimi uzmanının geri bildirimleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Verilerin ayrıntılı açıklanabilmesi için katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Doğrudan alıntılar, katılımcıların kod numaraları ile birlikte italik olarak belirtilmiştir.

Çalışmanın güvenilirlik aşamasında araştırmacı ve nitel araştırma uzmanı bir öğretim üyesi seçkisiz yöntem kullanarak ham veriler üzerinde farklı zaman dilimlerinde kodlamalar gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda araştırmacı ve alan uzmanının kodlamaları arasındaki tutarlık Miles ve Huberman'ın (1994) formülüne göre incelenmiştir. Görüş birliği katsayısının .90 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu tür araştırmalarda kodlayıcılar arasında en az %70

düzeyinde bir güvenilirlik yüzdesine ulaşılması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu oran kodlayıcılar arasında yüksek bir tutarlılık sağlandığına işaret etmektedir.

Yıldırım ve Şimşek'e (2011, s. 269) göre "araştırmacı yazılı rapor gönderme yerine katılımcılarla bireysel ya da grup olarak bir "teyit toplantısı" yapar". Çalışma sonunda ulaşılan veri ve bunlara ilişkin sonuçların katılımcılarca onaylanması için teyit toplantısı yapılmıştır. Bu strateji araştırmada ulaşılan sonuçların gerçeği temsil etme yeterliğini belirlemeye destek olmuştur.

3. BULGULAR

Anne Tavuk Anlatıyor serisindeki kitapları olumsuz iletiler bağlamında incelemeyi amaçlayan bu çalışmada elde edilen bulgular, araştırma soruları çerçevesinde her kitap için ayrı ayrı değerlendirilmiş, kitaplarda yer alan olumsuz iletiler tablolar hâlinde sunulmuştur.

Tablo 3. Erken Kalkmayı Sevmeyen Kurbağa (EKSK) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular

Görüşler	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Otorite konumundaki öğretmen duygusal ve fiziksel şiddet uygulama yetkisine sahiptir.	10	4
Cezadan kurtulmak için başkasına iftira atılabilir.	7	7
Başkasına ait eşyayı izinsiz almanın herhangi bir sakıncası bulunmamaktadır.	7	5
Sıradan yahut baş edilemeyen bir durum karşısında zorbalık içeren eylem ve davranışlar ortaya konulmasında bir sakınca yoktur.	4	4
Çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olmayan işler yapması normal bir durum olarak değerlendirilmelidir.	5	2

Anne Tavuk Anlatıyor serisinde olumsuz iletiler bakımından incelenen ilk kitap *Erken Kalkmayı Sevmeyen Kurbağa*'dır. Kitaptaki olumsuz iletiler bağlamında katılımcıların en çok değindiği husus, anlatıdaki öğretmen karakterinin şiddete eğilimli bir görüntü çizmesidir. Katılımcılar kitaptaki resimlemelerin, öğretmen karakterinin söz ve davranışlarının şiddeti çağrıştıran bir yapıda olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda bir katılımcı (Ö5) "*Çizimde öğretmen öğrencilerini sevmiyormuş gibi gösterilmiş. Onlardan bıkmış gibi. Bu da çocukta öğretmen imgesine karşı mesafe koymalarına neden oluyor.*" diye görüş belirtmektedir. Aynı doğrultuda (Ö3) "*Öğretmen karakteri sinirli ve aksi biri olarak gösterilmiş. Çocuk bu yüzden öğretmenlere karşı önyargı geliştirebilir*" ifadesiyle düşüncelerini ortaya koymaktadır.

Kitapta otorite konumundaki kişilere koşulsuz itaat etmenin de işlendiğini düşünen bir katılımcı (ÖA3), "*Öğretmen sinirli tavrıyla yetkisini kullanarak fil karakterine, onun istemediği bir davranışı yapması için psikolojik baskı uyguluyor.*" anlatımlarıyla, (ÖA10) "*Öğretmen filin itirazına kızarak zorlu bir davranış göstermiştir.*" cümleleriyle görüşlerini ifade etmektedir.

Katılımcıların kitapta dikkatini çeken diğer bir durum da hırsızlık yapmanın önemsiz bir davranış olarak betimlenmesidir. Örneğin, bu görüşteki bir katılımcı (Ö7) "*Çalmanın önemsiz bir olay olduğu gösterilmiş*" anlatımıyla; (ÖA5) "*Aynı zamanda burada hırsızlık yapılırsa da olur mesajı var. Hırsızlık olgusuna da değinilmiş.*" cümleleriyle kitapta hırsızlığın önemsizleştirildiğine vurgu yapmaktadır. Bu konuda kimi katılımcılar kitabın hırsızlığa zemin hazırlayabileceğini, çocuğu çalmaya yönlendirebileceğini düşünmektedir. Söz gelimi (Ö1) "*Hırsızlığa özendirme davranışı söz konusu olabilir*" diyerek, (ÖA3) de "*Balın ayıdan*

çalışması, çocukta başkasının eşyalarını izinsiz almayı olumluşturmuş” sözleriyle düşüncelerini ortaya koymaktadır.

Katılımcılar başkasına suç isnat etme davranışı olan iftiranın kitapta yer alan olumsuz bir ileti olduğunu belirtmektedir. Kitapta kurbağaya iftira atıldığını düşünen katılımcılardan biri (Ö4) görüşlerini, “*Kurbağa balı çalan kişi olmamasına karşın, iftiraya kurban girmiştir*” sözleriyle ifade etmektedir. Kitapta İftira atmanın sıradan bir durum olarak gösterildiğini düşünen katılımcılar da vardır. Söz gelimi (Ö5) “*İftira atmak normal bir davranış olarak gösterilmiş*” diyerek, yine bu kapsamda (ÖA5) “*İftira meşrulaştırılıyor.*” diyerek görüşlerini ortaya koymaktadır. (ÖA7) iftira atmanın grup içindeki çatışmalarda çözüm yöntemi olarak sunulduğunu düşünmektedir. Bu konuda “*Arkadaşlık ilişkilerinde grubun istediklerini yapmayan üye, grup tarafından iftiraya maruz bırakılabilir algısı oluşturulmaktadır.*” biçiminde görüş bildirmektedir.

Tablo 4. Bitlenen Panda (BP) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular

Görüşler	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Bitlenmek özenilesi, güzel bir durumdur.	7	6
Öğretmen ders ortamında kaba gücü temsil eder.	5	8
Kişi hiyerarşik olarak astı olan kişilere edebe aykırı biçimde hitap edebilir.	5	2
İnsanlar arası iletişimde kıskançlıktan kaçınmamak gerekir.	4	1

Öykü serisinde iletiler açısından sorunlar barındıran bir başka kitap *Bitlenen Panda*'dır. *Bitlenen Panda* (BP) kitabına ilişkin görüşlere bakıldığında, katılımcılar en çok bitlenmenin iyi, güzel bir durum olarak betimlenmesinden söz etmişlerdir. Katılımcılardan bir kısmı düşüncelerini (Ö2, Ö3, Ö5, Ö6) “*Bitler güzel, iyi ve özenilecek bir şey olarak gösterilmiş*” cümlesiyle dile getirmiştir. Öğretmen adayı katılımcıların yanıtları incelendiğinde de benzer doğrultuda yanıtlar verildiği görülmektedir. Bir katılımcının kitabın çocuk okurda yaratabileceği etkiye ilişkin şu anlatımları oldukça dikkate değerdir: “*Çocuklara temizliğin güzelliğini anlatmaktan ziyade “kirlenmek, bitlenmek güzeldir” algısını aşulamaktadır.*” (ÖA5).

Bunun dışında öğretmen adaylarının vurguladığı bir diğer husus öğretmen karakterinin resimleme özellikleri bakımından sorunlu oluşudur. İki katılımcının “*Öğretmen baykuşun elinde sopa olması, öğretmenin şiddete eğilimli bir kimlik olarak algılanmasına yol açabilir.*” (ÖA7), “*Baykuş karakterinin öğretmen olarak elinde sopa ile eğitim vermesi, baskıcı bir otorite resmidir. Bu da, yanlış algıya sebep olabilir.*” (ÖA8) anlatımları görsel iletilerin çocukta bırakacağı etkiyi göstermesi bakımından yerinde örneklerdir.

Tablo 5. Hıçkırık Tutan Su Aygırı (HTSA) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular

Görüşler	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Dedikodu etmek etik bir eksilik olarak görülmemelidir.	4	5
İstenilen bir işi yaptırmak için kişiyi ana babasıyla korkutmak etkili bir yöntemdir.	4	4
Şiddet yaşamın doğal bir parçasıdır.	1	1
Sonuç almak için yalana başvurmakta sakınca yoktur.	1	1

Hıçkırık Tutan Su Aygırı anlatısı içinde olumsuz iletiler taşıyan başka bir metindir. Katılımcılar anlatıda dedikodu yapmanın ahlaki bir eksiklik olarak gösterilmediğini düşünmektedir. Bu katılımcılardan ikisi (Ö5) “*Arkadan konuşma, kötü planlara yapma davranışları vardır kitapta.*” cümlesiyle, (ÖA5) “*Leyleğin ve solucanın su aygırının arkasından konuşması yani dedikodu yapması bir mesaj sorunudur.*” ifadesiyle düşüncelerini belirtir. İki katılımcı dedikodu yapmanın zararlarını ortaya koyan bir yapıda şunları ifade eder:

“*Solucan ve leyleğin su aygırı hakkında arkadan plan yapması, çocuklarda dedikodu yapma gibi olumsuz bir davranışa sebep olabilir.*” (Ö6)

“*Bu kitapta gördüğüm en büyük olumsuzluklardan birisi dedikodu yapmaktır, arkadan iş çevirmektir. Kitapta solucan ve leylek su aygırını çekiştirip onun eksikliklerini anlatmaktan mutlu oluyor. Bu durum çocukların da ilerde dedikodu yapmasını teşvik edebilir.*” (ÖA6)

Anlatıda katılımcıların belirledikleri bir başka problem çocuğu ebeveynle korkutma davranışıdır. Bu konuda (ÖA6) “*Kitapta gördüğüm başka bir sıkıntı da çocuğun annesiyle korkutulmasıdır. Su aygırı bu yöntemle arkadaşları olan hayvanlar tarafından korkutularak bastırılmak istenmektedir.*” diyerek (ÖA7) ise “*Hayvanlar su aygırına “annene söylerim” diyerek tehdit ve korku ile küçüklükten beri alışkın olduğumuz bir yöntemi uyguluyor.*” biçiminde görüşlerini ortaya koymuştur.

Tablo 6. Şekeri Çok Seven Kurt (ŞÇSK) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular

Görüşler	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Yalan söyleme, çalma, tehdit etme sonuç alıcı bir davranıştır.	8	7
Aşırı şeker tüketimi olumsuz bir davranış değildir.	5	7
Fikir ve ilkeler durum ve koşullara göre değiştirilebilir.	3	4

Anne Tavuk Anlatıyor serisinde olumsuz iletiler barındıran bir diğer kitap *Şekeri Çok Seven Kurt*'tur. Anlatıda amaca ulaşmak (şeker yemek) için davranış bozuklukları göstermek ve şeker içerikli ürünlerin tüketimini teşvik etmek öne çıkan sorunlardır. Katılımcıların çoğunluğu kurt karakterinin yalan söyleme, çalma gibi davranışlarını önemli bir sorun olarak kaydetmişlerdir. Bu katılımcılardan biri “*Kurdun yalan söyleyerek domuzun şekerlerini çalması hırsızlıktır ve fazlasıyla olumsuz bir iletidir.*” (Ö3) cümlesiyle, “*Kurdun şekerini yiyebilmek için her şeyi yapması çok kötüdür. Çocuklar için de olumsuz davranış oluşturur.*” (ÖA4) ifadesiyle, ÖA3 ise “*Kurt yalan söyleyip arkadaşı domuzcuğu tehdit ederek çok arzuladığı şekerlere kavuşuyor. Bu kötülükle sonuç alma isteğinin bir yansıması.*” sözleriyle görüşlerini belirtmiştir.

Katılımcılar kitapta şeker tüketimini olumlayıcı iletiler olduğu yorumunda bulunmuşlardır. Söz gelimi (Ö10) “*Kurdun zararlı olan şekerini ölçüsüz yemesi olumsuzdur.*” cümlesiyle (ÖA3) “*Hikâyede kurt, doyumsuzca ve yetinmeden her istediği olsun istiyor. Bu için de sağlığa çok zararlı ve kötü olan şeker yeme davranışında bulunuyor.*” sözleriyle durumu belirtmektedir,

İki katılımcının kurt karakterinin yaşadığı uyum ve davranış sorunları üzerinden dile getirdiği görüşler aşırı şeker tüketiminin çocuklar ve yeni kuşaklar üzerindeki etkisini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir:

“Kurt şekerle doyamamaktadır. Bu durum çocuklara yansiyabilir, onlarda da gözlemlenebilir.” (ÖA6)

“Sürekli bütün hayvanları tehdit ederek yapılan davranışlar çocuğun belleğinde yer edinerek çevresiyle alay eden, çevresine kötü davranan ve yaptığıyla da mutlu olan nesillerin yetişmesine neden olur.” (ÖA8)

Tablo 7. Uyku Arkadaşını Arayan Ayı (UAAA) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular
Görüşler

	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
İnsan ilişkilerinde güçlülere karşı boyun eğmek, güçlüünün egemenliğini kabul etmek gerekir.	13	6
Saldırgan davranışlara tolerans göstermek gerekir.	8	7
Amaca ulaşmak için meşru olmayan yöntemlere başvurulabilir.	4	4

Anne Tavuk Anlatıyor serisinde olumsuz iletiler içeren başka bir kitap *Uyku Arkadaşını Arayan Ayı*'dır. Katılımcıların tamamına yakınının kitabın okuru boyun eğici davranışlara yöneltebileceğini düşündükleri görülmüştür. Bir katılımcı bu husustaki görüşlerini “Kitapta büyük balık, küçük balığı yer gibi bir düşünce var. Ayı karakteri, gücünü başkalarını ezmek için kullanmıştır. Güçlü olandan sürekli korkulduğu ve zayıflar güçlüye karşı, kendileri haklı olsa da, haklarını savunamadıklarından dolayı hikâye zayıfların şiddete maruz kalmaya yazgılı oldukları iletilerini vermektedir.” (ÖA2) biçiminde ifade ederken, (ÖA5) “Ebatça büyük olana herkes itaat etmek zorundadır mesajı veriyor kitap. Ayı, kitapta diğer hayvanların tamamından daha büyük resmedildiği için onlara hükmedebilir iletilerini aktarılmıştır.” biçiminde anlatımda bulunmuştur. Katılımcılar kitabın okura saldırgan davranışlar konusunda hoşgörülü olmak gerekir olumsuz iletilerini sunduğunu da düşünmektedir. Bir katılımcı anlatımlarında şu ifadelerle yer vermiştir: “Tamamen şiddete dayalı bir kitap. İstedikleri olmuyor diye etrafındakilere şiddet uygulayan ayı karakteri, çocukta da böyle bir algı oluşturabilir. Bu yüzden de çocuk için uygun bir kitap olmadığını düşünüyorum.” (Ö7). (ÖA6) ise görüşlerini “Tehdit içerikli bir metin. Çocuk bu kitabı okuduğunda arkadaşlarını tehdit ederek onlara istediklerini yaptırabileceğini düşünür ve uygulamaya geçebilir. Bu da gerçek yaşamda bir sorun oluşturabilir.” diyerek belirtmiştir.

Tablo 8. Ayakları Üşüyen Penguen (AÜP) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular

	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Misafirlere "konukseverlik" yapmama kusur olarak görülmemelidir.	7	7
Ailenin üyeleri kişisel istekleri dolayısıyla evi terk edebilir.	7	6
İyilik yapayım derken kötülük yapmak hayatın olağan hallerindedir.	7	5
Toplumdan ayrılmaktan/uzaklaşmaktan korkmak gerekir.	5	2

Anne Tavuk Anlatıyor serisinde iletiler bakımından olumsuzluklar taşıyan bir diğer kitap *Uyku Ayakları Üşüyen Penguen*'dir. Kitaba ilişkin olarak katılımcıların dikkatini çeken ilk olumsuz ileti, kutup ayısının misafiri penguene konukseverlik göstermemesidir. Söz gelimi katılımcılardan biri düşüncelerini şu ifadelerle dile getirmiştir: “Bence bu kitap misafire iyilik etmemenin, ona katlanmamanın yolunu açmıştır. Misafire sonuna kadar gönlünü açma, müssamaha gösterme geleneği görmezden geliniyor. Yani bir anlamda misafirlere kaba

davranılabilir de deniliyor kitapta.” (Ö1). Bu doğrultuda düşünen bir başka katılımcı “*Kutup ayısı pengueni havaya fırlattı. Misafirperverlik göstermedi. Ona katlanmadı. Misafirlere kaba da davranabiliriz gibi bir görüş ortaya çıkmıştır. Bu bir olumsuz ileti.*” (ÖA1) diyerek, (ÖA7) ise “*Konukseverlik göstermeyen kutup ayısı, pengueni top gibi fırlatıyor. Bu, eve gelen misafire saygıyı ve hizmeti yok eden bir sahne.*” anlatımlarıyla görüşlerini açıklar.

Katılımcıların kitapta dikkatini çeken bir diğer olumsuz ileti, penguenin herhangi bir gerekçe ile aile evinden uzaklaşmasıdır. Bu kapsamda (Ö1) “*Kitap çocuğa evden ayrılmayı bir talep, bir beklenti olarak sunuyor. Bu da bir kaçış yolu olarak, olumsuz bir umut olarak çocuğun zihninde somutlaşabilir.*” cümleleriyle görüşlerini ifade ederken, (ÖA6) da aynı doğrultuda “*Kitap penguenin kendi ayakları üzerinde durabilmesini göstermek istemiş; ancak bunu yaparken aile düzeninin, saygısının bozulmasını normalleştirmiş. Bunu okuyan çocuk evde veya çevresinde herhangi bir sorunla karşılaştığı zaman çekip gidebilmeyi, kaçmayı ve kendi istediklerinin peşinden gitmeyi arzulayabilir.*” biçiminde anlatımda bulunmuştur. Öte yandan bir katılımcının (ÖA4) “*Her birey kendi ayakları üzerinde durmalıdır. Fakat aile yapısını terk ederek bu olay gerçekleştirilmemelidir.*” yönündeki görüşü çocuğun kendini gerçekleştirmesine, gereksinmelerini sağlıklı biçimde yanıtımlama (Sever, 2012) yöntemi sunması açısından anlamlı bir örnektir.

Tablo 9. Sudan Korkan Timsah (SKT) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular

Görüşler	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Korkutma çocuk eğitiminde bir disiplin aracı olarak kullanılabilir.	9	5
Pırlatmak toplum içinde normal bir davranıştır.	4	3
Korku yerinde kullanıldığı zaman iyi sonuç verir.	1	-

Anne Tavuk Anlatıyor serisinde iletiler açısından olumsuzluklar içeren diğer bir kitap *Sudan Korkan Timsah*’tır. Katılımcıların yanıtlarına bakıldığında kitapta iki olumsuz iletinin daha ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar “*korkutma çocuk eğitiminde bir disiplin aracı olarak kullanılabilir*” ile “*pırlatmak toplum içinde normal bir davranıştır.*” İncelenen kitapta korkutma bir davranış değiştirme yöntemi olarak benimsenmiştir. Bu görüşteki katılımcılardan biri şu anlatımlarda bulunmuştur: “*Anlatıda korkuyu korkuyla ortadan kaldırmaya çalışmak çözüm odaklı bir bakış değildir. Bu, karanlıktan korkan birini karanlık odaya hapsetmek gibi kötü bir durum.*” (ÖA10). Benzer biçimde (ÖA3) “*Çocuk bu anlatıyı benimserse arkadaşlarının hassas noktalarının üzerine giderek yani korkuyu korkuyla giderme yöntemine başvurabilir.*” diyerek düşüncelerini açıklar. (Ö6) ise bu yaklaşımın işlevsel olmadığını şu belirlemeyle ortaya koyar: “*Korkan birinin korkusunu yenmesi için onu başka bir korku ile korkutmak çözüm olarak görülemez.*”

Katılımcıların dikkatlerini çeken ikinci olumsuz ileti anılan davranışın önemsiz bir durum olarak gösterilmesidir. Bu konuda görüş bildiren katılımcılardan biri şu ifadelerle düşüncelerini açıklamıştır: “*Pırlatma gibi bir durumun normal olduğunu algılayan çocuk toplum içinde de bu istenmeyen davranışı sergileyebilir. Ancak toplum tarafından tepki gördüğünde çocuğun utanması ve içe kapanık bir çocuk olmasına sebep olabilir.*” (ÖA2). Aynı doğrultuda bir başka katılımcı kitabın özendirici etkisi olabileceğinden söz eder: “*Çocuk bunu okuduğunda her yerde pırlama davranışı gösterebilir. Sanki pırlamanın güzel bir şey olduğunu söyler gibi, onu yaşamaya özendiriyor.*” (Ö8).

Tablo 10. Her Şeye Hayır Diyen Aslan (HŞHDA) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular

Görüşler	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Her şeye hayır demek ve asilik olumlu davranış örnekleridir.	9	9
Bizden güçlü birisi bedenimiz üzerinde istediği her şeyi yapabilir.	7	1
Uzlaşmaz ve geçimsiz olmak sorumluluklardan kurtulmayı sağlayıcı etkili bir silahtır.	1	1

Seride yer alan *Her Şeye Hayır Diyen Aslan* kitabı olumsuz yönde yorumlanabilecek iletiler içermektedir. Katılımcılar anlatıda her şeye itiraz etmenin meşrulaştırıldığını, olumlandığını savunmaktadır. Katılımcıların tamamına yakını kitabın okurda uzlaşmaz tutumunun artmasına, sürekli itiraz etmeye neden olabileceğini düşünmektedir. Bir katılımcı bu husustaki görüşlerini *“Aslanın kitapta her şeye hayır demesi diyalogu yok etmiştir. Kendisine soru sorulan aslan cevap vermiyor sadece hayır diyor. Çocuk bu davranış modelleyerek kendi yaşamında uygulayabilir.”* (ÖA6) cümlesiyle ortaya koyar. (Ö5) ise düşüncelerini psikolojik verilere gönderme yaparak şu ifadelerle açıklar: *“Özellikle 2 yaş sendromunda olan çocukların sıkça reddetme kelimesi olan “hayır” bu kitapta öne çıkarılmış. Kitabın çocuğu “hayır” kelimesine özendirme oldukça dikkat çekici. Korkutucu “Evet adası” diye bir adadan bahsediyor. Sanki evet kötü bir kelime gibi.”* Resmin anlam oluşturucu gücünün farkında olan bir katılımcı ise şu ifadelerde görüşlerini özetler: *“Görseldeki hayvan kibirli, kendini beğenmiş, burnu havada olan bir aslan. Bunu gören çocuk görseli benimseyerek, istemediği bir durum karşısında bu görsellerdeki şekle bürünüp her şeye “hayır” diyebilir.”* (Ö4)

İncelenen kitapta ikinci olarak mahremiyet konusuna ilişkin ileti sorunları bulunmaktadır. Katılımcılar kitabın çocuğa bedenen güçlü kimselerin kendisini zorla öpmesini doğal göstermesinin gelişimsel açısından bir sorun oluşturduğunu belirtmişlerdir. (Ö8) *“Aslanı öpmek isteyen ahtapotun tutumu olumsuz bir ileti taşımaktadır. İlerleyen zamanlarda çocukta kendini koruma anlayışı gelişmeyebilir.”* cümleleriyle düşüncelerini ortaya koyar. (Ö7) ise *“Ahtapotun aslanı öpmesi bir ceza olarak gösterilmiştir. Hâlbuki öpmek, dokunmak çocuğa sıcaklık, şefkat ve güven duygusu verir. Burada çocuğun bir duygu karmaşası yaşaması söz konusu olabilir.”* diyerek çocuğun belleğinde yaşanabilecek olumsuzluklara değinmiştir. Benzer biçimde (Ö2) düşünceleri şöyle ifade eder: *“Kitapta fiziksel istismar vardır, öpme konusunda. Normalde aslan kendisinin öpmesine izin vermiyor ancak, bu durumu istemeden de olsa kabullenmek durumunda kalması çocuğu olumsuz etkiler.”* (ÖA8) ise *“Günümüzde çocuklara yapılan fiziksel, cinsel istismar konusu düşünüldüğünde, ahtapotun aslanı öpüp sarmalaması örneği. İleride çocuk böyle bir durumda yani kötü niyetli bir insanla karşılaştığında bunu normal olarak algılayıp sessiz kalabilir. Bu da ruh sağlığının bozulmasına hatta çökmesine neden olabilir. Her çocuk vücudundaki dokunulmaması gereken yerleri bilmeli ve çocuklara buna göre davranmayı öğretmek gerekir.”* biçiminde anlatımda bulunmuştur.

Tablo 11. Kötü Sözler Söyleyen Koala (KSSK) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular

Görüşler	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Günlük yaşamda edebe aykırı, argo, hakaret içerikli sözler kullanmakta bir sakınca yoktur.	10	6
Yalnızca bir dişiye âşık olmak, erkeği ehlileştirilebilir.	8	6
İyiliğe kötülükle karşılık verilebilir.	4	1
Bizim dışımızdakileri ötekileştirme normal bir davranıştır.	2	1

Anne Tavuk Anlatıyor serisinde olumsuz iletiler barındıran diğer bir kitap *Kötü Sözler Söyleyen Koala*'dır. Katılımcıların tamamına yakını bu kitabın çocuk okuru argo ve hakaret içerikli konuşmaya özendirilebileceğini, çocuklara çirkin söz söyleme alışkanlığı kazandırabileceğini düşünmektedir. (Ö4) "*Hikâyede "cadaloz, hamam böceği, balık pisliği, popo" gibi kötü sözler söylenmesi çocuğun bilinçaltına bunların yerleşmesine sebep olur ve çocuk bunu ilgi çekici bir özellik olarak görebilir.*" (Ö4) diye görüş belirtmektedir. Kitabı okuyan çocukların ileride yaşayabileceği sorunlar olduğunu düşünen katılımcılardan (Ö9) "*Bu anlatıyı okuyan bir çocuk, sevmediği insana karşı hakaret edebilme özgürlüğü olduğu fikrine kapılır. Zihnine bu metaforu yerleştirir. Günlük hayatta, yaşamın ilerleyen döneminde bu metaforu aktifleştirebilir.*" biçiminde bir anlatımla bu kitabın çocuğun gelişimi açısından zararlı olabileceğini belirtmektedir.

Bu kapsamda öne çıkan bir diğer bulgu ise incelenen kitabın erken dönemde cinsiyet rollerini yanlış biçimde öğrenmeye yol açabilmesi; bu durumun çocuğun gelişimsel özelliklerini olumsuz etkileyebilecek nitelikte olmasıdır. Bir katılımcı bu konudaki görüşlerini "*Karşı cinsle arasındaki farkı bu erken yaşlarda fark edebilir, onlara farklı duygular besleyip hiç yaşına uygun olmayan yetişkin insan davranışları gösterebilir.*"(Ö8), diye açıklarken (Ö5), "*Kötü söz söyleme davranışının yok edilmesi için aşk (kadın) unsurunun kullanılması ve böylece çözümün aşkta, kadında imiş gibi gösterilmesi*"nin yanlış bir ileti sunduğu düşüncesini paylaşır. İncelenen kitapta bu tür bir kurgulamanın yaşamın ilerleyen aşamalarında çocuğun karşı cinsle olan iletişimini/etkileşimini olumsuz yönde etkileyebileceğini düşünen katılımcılar da vardır:

"Kötü sözler söyleyen koalanın, rastlantı sonucu dişi koala ile tanışıp âşık olması, o yaştaki bir çocuğun ahlakını etkileyebilir, karşı cinsteki bir arkadaşıyla oyun oynamak yerine bu duyguları düşünmesine sevk edebilir." (Ö7)

"Erkek koala, çikolata kolaya âşık olunca bir anda kötü söz söylemekten vazgeçiyor. Burada sanki âşık olunca ya da karşı cinsten biriyle tanışınca hayatın ve kendisinin değişebileceği mesajı veriliyor." (ÖA7)

"Bu yaş grubundaki çocuklar için âşık olma, sevme gibi kişinin olgunluk döneminde olması gereken bir duyguyu daha çok erken zamanlarda empoze etmeye çalışıyor. Böyle bir durumda çocuk yaşamında olumsuz yönde ilerleyerek daha sonraki dönemlerde çok büyük yanlışlar yapabilir." (ÖA9).

Tablo 12.Karnı Aç Boa Yılanı (KABY) kitabındaki olumsuz iletilere ilişkin bulgular

Görüşler	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Acıkınca her istenilen şey doyumsuzca tüketilebilir.	4	5
Emek olmadan da başarıya ulaşılabilir.	2	-

Karnı Aç Boa Yılanı (KABY) kitabına ilişkin olarak her iki katılımcı grubu da kitapta çok fazla olumsuz ileti olmadığı noktasında görüş birliği içerisinde. Katılımcılar kitabın kurgusal gerçekliğinin problemler taşıdığını, bu nedenle çocuk okur için uyarıcı etkisi oluşturmayacağını düşünmektedir. Kitaptaki olumsuz iletiler açısından en sık yinelenen olgu acıkınca arzu edilen her şeyin yenilebileceği düşüncesidir (Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, ÖA1, ÖA2, ÖA3, ÖA5). Bu kapsamda katılımcılar görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Çocuklara acıktığı için önüne çıkan her şeyi yiyerek, “acıktığında her şeyi ye, tüketici ol” diyor. Sonra bunları yılanın karnından çıkartarak “Gerektiğinden fazla yemen sana zarar vermez, istediğin zaman bunları çıkarırsın” iletileri var.” (Ö6)

“Doyumsuz olmak iyi, güzel bir şey olarak gösterilmiş.” (Ö8)

“Açlığını giderecek kadar yiyeceği yerde, açgözlülük yapıp önüne geleni yemesi gerektiği mesajı sunuluyor.” (ÖA1)

“Sürekli yemek istiyor. İstediklerini yiyor. Doymak nedir bilmiyor.” (ÖA3)

“Doyumsuzluk duygusu aksettiriliyor. Yılan asla doymuyor, bütün hayvanları yiyor.” (ÖA5).

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Anne Tavuk Anlatıyor serisinde yer alan kitapların iletiler bakımından incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada ulaşılan bulgular değerlendirilmiş ve katılımcı öğretmenler ile öğretmen adaylarının kitaplarda birçok ileti sorunu olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Bu bağlamda olumsuz iletilere ilişkin örnekler barındıran ilk eser, *Erken Kalkmayı Sevmeyen Kurbağa*'dır. Her iki katılımcı grubu da öncelikli olarak kitabın öğretmenin eğitim ortamındaki konumu hakkında olumsuz iletiler taşıdığını düşünmektedir. Bunun yanında katılımcılar gerçeğe aykırı biçimde başkasına suç isnat etmenin yaptırım gerektiren bir davranış olduğu görüşünde birleşmektedir. Katılımcı öğretmenler kitapta öğretmenin eli sopalı otoriter görüntüsü altında şiddet uygulamaya eğilimli bir kişilik olarak betimlenmesini tartışmalı bulurken, öğretmen adayları ise anlatıda daha çok kişinin suç işlemediğini bildiği halde cezadan kurtulmak için başka birinin adını lekelenmesinin, başkasına çamur atmasının, asılsız suç isnat etmesinin doğru olmadığını belirtmektedir. Bunların dışında kitapta öne çıkan bir diğer ileti sorunu başkasına ait bir eşyanın sahibinden izinsiz kullanılması, bu malın kullanılarak kişisel yarar sağlanmasıdır. Bir başka deyişle hırsızlık suçunun işlenmesidir. Katılımcılar temelde hırsızlık yapmanın hem etik hem de yasal olarak büyük bir suç olduğuna inanmaktadır. Katılımcılara göre kitapta çalma davranışı olumlanmaktadır. Oysa hırsızlık suçunun işlenmesi kendiliğinden yalan söyleme davranışını çağırır. Bu yönüyle çalıp çırpmaları masum eylemler diye gösterip, çocuğu yalan söylemeye yöneltir. Zararsız izlenimi bırakan bu alışkanlık sonradan ileride ahlaki sorunlara kaynaklık edebilir (Zulliger, 2000).

Seride olumsuz iletilere ilişkin örnekler barındıran ikinci eser, *Bitlenen Panda*'dır. *Bitlenen Panda*'da metnin arka alanında bitlenmek olumlu bir durum olarak gösterilmektedir. Kitapla ilgili olarak katılımcılar, olumsuz bir açıdan metne yaklaşarak bu öykünün sorunlu

olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle görsel iletilerin oldukça problem taşıdığını, bunların sembolize ettiği duygu ve düşüncelerin çocuk okurun anlam dünyasına olumsuz katkı sağlayabileceğine vurgu yapmıştır. Katılımcılar anlatıdaki öğretmen karakterinin kaba gücü sembolize eden bir görünüm sunduğunu düşünmektedir. Metni alımlama sürecinde çocuk okur görsel öğelerin (iletilerin) çözümlenmesine yönelik duyuşsal ve bilişsel bir çaba geliştirir. Bu nedenle resmin metni tamamlama, açıklama işlevi gördüğü bilinmelidir (Karatay, 2012; Sever, 2012). Resmin metinsel içerikle iletişim kurmadaki başat gücü dikkate alındığında, kitaplardaki karakterlerin resimlemesinin önemi ortadadır. Ayrıca katılımcılar başarılı bir iletişim ortamı yaratmak için ast-üst ilişkisinde üstlerin kaba konuşmalardan kaçınmasının bir gereklilik olduğunu vurgulamıştır. Aksi durumu bir disiplin sorunu olarak eleştirmişlerdir. Katılımcı öğretmenler pandanın bitlenmesini ve diğer karakterlerin ona imrenerek bitlenmek istemesini sorunlu bir ileti olarak görmektedir. Oysa sağlıklı ve mutlu bireyler olmadan sağlıklı bir toplum yetiştirmenin mümkün olmadığı açıktır (TBMM, 2016). Bu nedenle çocuk kitaplarında temizliğin, sağlıklı olmanın önemine işaret eden iletilere yer verilmesi gerekir. Çocuk edebiyatında resim “dinamik bir faaliyet örneği ve yalın bir anlatım aracıdır” (Yavuzer, 2001, s.13). Daha kapsayıcı bir anlatımla resim, çocuk okuru metinsel içerik hakkında bilgilendirerek görsel algıyı devindirir. Yazar yarattığı kurmaca atmosferde paylaşmak istediği duygu ve düşünceleri görsel iletilere dönüştürerek çocuk okura sunar (Sever, 2012). Bu yönüyle çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuğa olumlu düşünme olanağı verebilmesi gerekir. Buna karşın anlatıdaki görsel içerik anılan nitelikleri taşımamaktadır. Bu nedenle çocuğun resimler aracılığıyla metinsel içerikle etkileşime girmesini engelleyen bir sonuç ortaya çıkarabilir.

Hıçkırık Tutan Su Aygırı'nda da olumsuz iletilere ilişkin örnek anlatımlar bulunmaktadır. Dedikodu etme katılımcıların kitapta dikkatlerini en çok çeken olumsuz iletidir. Dedikodu, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre “konusu çekiştirme veya kınama olan konuşma” (TDK, 1998, s.536) biçiminde tanımlanmakta ve olumsuz bir anlamı çağrıştırmaktadır. Buna karşılık okul öncesi öğretmenleri ve öğretmen adayları kitapta dedikodunun davranış bozukluğu olarak değerlendirilmemesine, dedikodunun yıkıcı sonuçlarının görmezden gelinmesine dikkat çekmektedir. Katılımcı öğretmenler dedikodu yapmayı hem etik dışı bir davranış hem de ahlaki zayıflık olarak görmektedir. Öğretmen adayları ise anlatıda dedikodu yapmayı olağanlaştıran anlatımların çocuğun gelişimini olumsuz etkileme, kişisel ve toplumsal değerini azaltma gizil gücü taşıdığına vurgu yapmıştır. Anlatıda işlenen bir diğer sorunlu ileti, kişiye iş yaptırmak için korkunun silah olarak kullanılmasıdır. Gerçekte korku çocuk eğitiminde sıkça kullanılan bir disiplin aracıdır. Bu araçlar arasında çocuğu ebeveynle korkutmak en çok başvurulan korkutma yollarından biridir. Ancak kestirme ve kolay görünen bu yöntem çocuk yetiştirmede kesin ve doğru sonuçlar vermemektedir (Yörükoğlu, 2011). Çünkü korkutma ve tehdit odağı ortadan kalktığında, çocuk alışkın olduğu tutum ve davranışları sürdürmeye devam edebilir. Bu nedenle yapılması gereken cezalandırma ya da ebeveynle gözünü korkutma yoluna gitmek yerine çocukta ailenin önemli bir üyesi olduğu düşüncesini uyandırmaktır (Adler, 2014b).

Şekeri Çok Seven Kurt'ta her iki katılımcı grubun da belirttiği öncelikli sorun olumsuz davranışların (çalma, yalan vb.) günlük yaşamda işe yarar yöntemler olarak sunulmasıdır. Oysa çalma bir uyum ve davranış bozukluğu belirtisi (Yavuzer, 2011) iken yalan söylemek herkesçe ayıplanan bir davranıştır (Yörükoğlu, 2011). Okul öncesi öğretmenleri ve öğretmen adayları yalan söyleme, çalma, tehdit etme gibi olguları yeniden üretilen çocuk okura olumsuz modeller sunmak yerine doğru söylemeyi, çalışmayı, barışı konu edinen anlatımlara yer vermek gerektiğini belirtmişlerdir. Kurguda çocukların sağlığına olumsuz etki yaratabilecek aşırı şeker tüketimine vurgu yapıldığı elde edilen bir başka bulgudur. Oysa obeziteyi azaltmak için “şeker ve şeker içeriği yüksek besin tüketiminin azaltılması” (Köksal ve Gökmen, 2008,

s.24) temel zorunluluktur. Çünkü “fazla şeker tüketimi ayrıca vücutta yağ depolanmasını hızlandırarak "şişmanlık ve buna bağlı kalp damar hastalıkları ve diyabet riskini" artırmaktadır” (Ilgaz, 2002, s.301-302). Aşırı şeker tüketimi çocuğun sağlığını bozarken gelecekte pek çok başka sağlık sorununun da ortaya çıkmasının önemli etkenleri arasındadır. Katılımcı öğretmenlerin bu konudaki yanıtlarının öğretmen adaylarından daha düşük olması dikkat çekicidir. Bu durum hem çocukların sağlıklı büyümelerini, hem de bütün gelişim alanlarının desteklenerek en üst düzeye ulaşmasını sağlamada (MEB, 2013) okul öncesi öğretmenlerinin etkin rolü dikkate alındığında, katılımcı öğretmenlerin niteliğinin geliştirilmesi ve güncellenmesinin bir gereklilik olduğuna işaret etmektedir.

Erken çocukluk insan yaşamında model alma dönemidir. Çocuk bu çağda ebeveynlerini; okuduklarını, izlediklerini kendisine örnek alabilmektedir. Bu doğrultuda resimli çocuk kitaplarının çocuğun dünyasında yadsınamaz bir etkisi bulunmaktadır. Ancak anlatıdaki kurt karakteri çocuğun özdeşim kurabileceği olumlu bir rol model değildir. Çünkü kitap çocuğa şeker tüketimini sevdirebilecek ve onları aşırı şeker tüketimine yönlendirebilecek dilsel/görsel iletiler bulundurmaktadır. Aşırı şeker tüketimini olumlayan içerikler çocuğun sağlıklı bir birey olarak gelişimini sürdürmesini olanaksız kılar. Zira fazla şeker tüketimi çocuğun dikkati dağıtır, onu huysuzlaştırır, bağışıklık sistemine zarar verir (Saygılı, 2008). Dolayısıyla kurguda şişmanlığa, sağlıksız beslenmeye, kilo alımına, diş çürüklerine, diyabet ve kalp hastalıklarına yol açabilen (DSÖ, 2015) aşırı şeker tüketiminin görsel ve metinsel içerikle desteklenmesi hem şeker tüketimini artırıcı bir etki yaratabilir hem de zararlı şeker ürünleri hakkındaki algının iyileşmesine yol açabilir.

Seride olumsuz iletilere ilişkin örnekler barındıran bir başka eser *Uyku Arkadaşını Arayan Ayı*'dır. Katılımcılar kitapta saldırgan davranış özelliklerinin yansıtıldığını, normalleştirildiğini ve ödüllendirildiğini belirtmektedir. Ayrıca görsellerdeki yanlış boyutlandırmanın da kitabın içeriğini olumsuz açıdan desteklediğini vurgulamaktadır. Bu hususta katılımcı öğretmenler ile öğretmen adaylarının yanıtları arasındaki fark dikkat çekicidir. Katılımcı öğretmenler ayı karakterinin gücünü, kişisel beklentilerini kazanmak amaçlı kullanmasını ahlâk yargıları ile bağdaşmayan bir durum olarak değerlendirir. Ancak öğretmen adaylarının yanıtlarının daha çok ayının tehdit edici yönü üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Erken yaşlarda zorba davranışlarda bulunanların ileride daha yüksek düzeyde şiddete yönelebilecekleri ve suç işleyebilecekleri bilimsel bir olgudur (Hanhan, 2012). Buna göre okul öncesi öğretmen adaylarının zorba davranışları tanıma konusunda gelişime ihtiyaçları olduğunu söylemek mümkündür. Elde edilen bulgularla ilgili diğer bir husus ise, saldırgan davranışlara karşı hoşgörü gösterilmesidir. Kaymakcan'a (2007) göre eğitim ortamlarında kimi öğrenciler kasıtlı olarak daha küçük veya güçsüz çocukları sindirme, istediklerini yapması için onlar üzerinde topluluk içerisindeki ağırlığını kullanma davranışı uygulayabilir. Anlatıda kutup ayısı kış uykusuna yatabilmek için kendisine zorla arkadaş arar ve bu çerçevede isteğini kabul etmeyen hayvan karakterlere fiziksel ve sözlü saldırıda bulunur. Kutup ayısının doğal gücün verdiği olanakları birlikte yaşama gereklerinin üstüne çıkararak diğerlerini ötelemesi, ötekileştirmesi anlatıdaki hayvan karakterler tarafından kabullenilmekte, örselenme korkusu ile onaylanmaktadır. Oysa bu tür sorunlu içerikler çocuğun kötülüğe karşı olumlu tavır almasına, bu tip zorba davranışların onların dünyasında yer bulmasına (Tarhan, 2010) neden olabilir.

Ayakları Üşüyen Penguen kitabı için katılımcılar misafire konukseverlik göstermemeyi en belirgin sorun olarak nitelemişlerdir. Eve konukluğa gelen bir misafirin ağırlanmasında ev sahibi için bazı güçlükler olabilir. Ancak ev sahibi bu zorluklara katlanmalı, misafirine karşılık beklemeksizin hizmet etme inceliğini gösterebilmelidir. Çünkü konuksever olmak ve konuğa değer vermek Türk kültürünün başat göstergelerindedir. Doğan'a (2007, s.28) göre “Türk töresinde ve geleneğinde konuğu iyi karşılamak ve

ağırlamak, konuğa güler yüz göstermek ve onu memnun etmek her Türk insanı için önemli ve zorunlu bir görev sayılır.” Bu anlatımlara karşın kitapta misafire nazik tutum takınmamanın, misafiri bir yük olarak algılamanın olumlandığı görülmektedir. Kutup ayısı, evinin kapısını açtığı penguen karakterini güler yüz ve tatlı dil ile karşılamak yerine ona karşı kaba davranışlar sergilemiştir. Kitapta bu yaklaşımların tamirine yönelik herhangi bir ifade yer almamaktadır. Bu durum öğretim programlarının üyelerine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla (MEB, 2017) çelişmektedir. Kitapta eleştirilen diğer bir nokta ailenin bir üyesi olan çocuğun evi terk etmesinin doğal karşılanması durumudur. Ergenlik ve ilk gençlik çağında pek çok genç evi terk etmeyi yaşamlarında kendine amaç edinir. Çünkü bu dönem, bağımsızlık çağıdır (Yörükoğlu, 2011). Bu fırtınalı dönemlerde her çocuk ebeveynleriyle sorunlar yaşar. her tartışmada evi terk etme düşüncesine kapılır. Ancak kitapta bu, bir kaçış, bulunduğu ortamdan kurtuluş yolu şeklinde sunulmaktadır. Kitap aile içinde kendisini mutsuz hissettiğinde evden ayrılmayı bir reçete olarak göstermektedir. Bu iletinin gelecek kuşakları olumlu kişilik sahibi insanlar olarak yetiştirme hedefine destekleyici katkı sunmayacağı söylenebilir.

Seride olumsuz iletilere ilişkin örnekler barındıran bir başka eser *Sudan Korkan Timsah*'tır. Katılımcılar anlatıdaki disiplin amaçlı korkutmanın bir sorun olduğuna dikkat çekmektedir. Çünkü korku daha çok öğrenme ve yanlış eğitim yoluyla kazanılır. Yetişkinlerin telkinleri ve şartlandırmaları bu duygunun ediniminde başat etkindir (Binbaşoğlu, 2004). Bu nedenle korkudan kurtulmak için bireyi topluma bağlayacak bir bağ gereklidir (Adler, 2017). Ancak “Çivi çivi söker” yöntemini kullanarak, korkuları bastırma, bir korkuyu başka bir korkuyla yenmeye çalışmak doğru değildir (Yörükoğlu, 2011). Katılımcılar anlatıda bir korkunun başka bir korkuyla giderilmeye çalışılmasını anlamlı bulmamışlardır. Çünkü bu disiplin tekniği, çocuğa taklit edebileceği bir model sağlar (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Dolayısıyla anılan durum çocuk okurda olumsuz algı biçimlerinin oluşmasına katkıda bulunabilir. Anlatı ile ilgili düşünülmesi gereken bir başka nokta pırtlatmanın sıradan bir davranış olarak görülmesidir. Korkutucu durumlarda küçük çocukların [pırtlatmaları], altlarına kaçırılmaları çok bilinen bir olaydır (Yörükoğlu, 2011). Bu nedenle ilgili durum doğal karşılanmalı, çocuk örselenmemeli, önemsenmelidir. Ancak anlatıda bu davranışın önemsizleştirildiği göze çarpmaktadır. Kitapta söz konusu davranışın görgü kuralları ile bağdaşmadığının bilincini aşılmadığı için çok boyutlu düşünemeyen toplumla uyumsuz bireyler yetişmesi beklenebilir bir sonuçtur.

Her Şeye Hayır Diyen Aslan kitabı için her iki katılımcı grup da sürekli dik başlılığı en önemli sorun olarak kaydetmişlerdir. Yavuzer'e (2011) göre, ilk çocukluk evresi, gelişimin zorlu dönemlerinden birini oluşturur. Çünkü bu evre, hayır yaşı dönemidir. Bu dönemde dik başlılık, olumsuzluk ve asilik öne çıkar. Ebeveynler bu dönemi yaşamda karşılaşılmaması gereken doğal bir evre olarak görmeli, yetişkinlerin yapıcı tutumlarıyla silinip gidecek bir belirti biçiminde değerlendirmelidir (Zulliger, 2000). Katılımcılar anlatıdaki her duruma kafa tutmayı, uzlaşmaz tutum sergilemeyi onaylayan bakış açısını yanlış bulmaktadır. Anlatıda istenileni yapmamakta diretme davranışının olumlanması söz konusudur. Dik başlılık bir gelişim sorunu olarak ele alınsa problemler daha yerinde davranışlarla çözümlenebilir. Ancak anlatıda psikolojik verilerle desteklenmiş bir süreç izlenmemesi, çocuğa istediklerini dik başlılıkla elde edebileceği, inatçılık yaparak kazanabileceği düşüncesini verebilir. Kitaptaki diğer bir olumsuz husus ise aslanı davranışından vazgeçirme yöntemidir. Aslan, ahtapotun bedenini sıkıp zorla öpmesi sonucu her şeye hayır demeyi bırakır. Bununla birlikte çocuğu ilgilendiren her konuda onun görüşüne başvurmak son derece önemlidir. Buna göre “çocuğun odasına girerken, üstünü değiştirirken veya sarılıp öperken bile izin almamız gerekiyor. Çünkü çocuk kendi bedeni üzerinde kontrolsüz olmamalı, isteyen bana sarılıp öpebilir, isteyen odama girebilir izlenimine kapılmamalı. Çünkü ilerleyen dönemde kendisine zarar

verecek kişiye karşı da tepkisiz kalabilir” (SB, 2017). Dolayısıyla anılan ileti çocuğun bedeni üzerinde güçlü birinin her tasarrufuna boyun eğmesine neden olabilir ve bir yabancıнын bedenine dokunmasına sessiz kalmasının yolunu açabilir. Bu kapsamda öğrencilere [çocuklara] ihmal ve istismar konusunda bilinçlendirme yapılmalı ve mahremiyet eğitimi verilmelidir (ASPB, 2017).

Seride olumsuz iletilere ilişkin örnekler barındıran diğer bir kitap *Kötü Sözler Söyleyen Koala*’dır. Kötü sözler, bireyler arası iletişimi bozan, onur kırıcı, iyi, doğru ve güzele yönlendirmeyen ifadeler olarak değerlendirilebilir. Erken çocukluk döneminde “çocuklar model alma ve taklit yoluyla öğrendikleri için resimli çocuk kitapları sosyal davranışların kazanılmasında büyük bir paya sahiptir” (Gönen vd., 2016, s.751). Bu nedenle kitaplardaki karakterlerin eylem ve söylemlerinde olumlu iletiler sunması önem kazanmaktadır. Çünkü bu negatif içerikler olumsuz bir örnek olarak okurun belleğinde yer edinebilir. Her iki katılımcı grup da kitapta kötü söz kullanımının normalleştirilmesini doğru bulmamaktadır. Anlatıda sunulan iletilerin küfür davranışını söndürmek yerine pekiştirebileceğini düşünmektedir. Kitaptaki bu durumun çocuğun iç ve dış dünyasının gelişimine katkı sunmayacağı açıktır. Katılımcılar çocuğun gelişimsel gerekleri ve yüksek yararı bakımından anlatının çocuğa göre olmadığını düşünmektedir. Kitapla ilgili dikkat çeken bir başka bulgu cinsel kimlik eğitiminin doğru biçimde verilmeyişidir. Katılımcıların yanıtlarındaki en belirgin nokta, erkeğin olumsuz davranışını yok etmek için dişi (kadın) etkeninin işe koşulmasıdır. Önerilen bu yöntemin kalıcılığı konusunda katılımcıların kuşku duyduklarını değerlendirmek mümkündür. Çocuk kitaplarında cinsel roller, çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak kurgulanmalı, kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında ayırım yapılmamalıdır (Sever, 2013a). Buna karşın incelenen kitapta dişi koala (kadın cinsiyet rolü) bir sevme nesnesi olarak betimlenmiş, erkek koalayı ehilleştirip evcilleştiren bir anlatımla sunulmuştur. Oysa bu durum kadın kimliğinin metalaştırılmasına neden olabilir, çocuğun cinsiyet rollerine yönelik sağlıklı bir anlayış geliştirmesini engelleyebilir.

Seride iletilere ilişkin olumsuz örnekler barındıran son kitap *Karnı Aç Boa Yılanı*’dır. Anlatıda tüketimin bir gereksinim değil, bir değer olarak görülmesi katılımcıların üzerinde durdukları en temel eleştiridir. Kitap, çocuğa şükretme ve kanaatkârlık yerine “*canın istediğinde sınırsızca tüketebilirsin*” iletilerini sunmaktadır. Bu göstergeler aşırı tüketimin bir sorun olarak görülmediğine, aksine çocuğu daha fazla tüketmeye özendirerek yaşamak için değil, tüketmek için yaşayan hedonist (hazcı) bir anlayışın desteklendiğine işaret etmektedir.

Çocuk kitapları çocuklara “ne olmaları ve ne olmamaları gerektiği konusunda örnekler sunmak, çocukların bu örneklerle özdeşlik kurarak kendilerini gerçekleştirecekleri zeminler oluşturmak için yazılır” (Şimşek, 2014, s.313). Bu bakımdan çocuk kitapları, karakter eğitimi, değerler eğitimi ve okuma kültürü kazandırma açısından temel araçlar arasındadır. Buna karşın çocuklara olumlu eğitsel içerik ve davranış örnekleri sunmayan, olumsuz iletilerin daha yoğun olduğu her çocuk kitabı iyi niyetli birer olumsuz okuma deneyimine dönüşebilir. Mevcut durumun çocuğun zihniyet dünyasını saydamlaştırarak düşünce üretimi sürecini etkileyebileceğini; eğitsel kazanımları azaltabileceğini unutmamak gerekir.

Bu çalışma Christine Beigel’in *Anne Tavuk Anlatıyor* serisindeki kitaplarda yer alan olumsuz iletileri okul öncesi öğretmenleri ve okul öncesi öğretmeni adaylarının belirlemeleri üzerinden incelemek amacıyla yürütülmüştür. Çalışma sonuçlarına bağlı olarak ele alınan kitaplarda çocuğun yaşamında olumsuz sonuçlar doğurabilecek birçok ileti söz konusudur. Örneğin tembellik, bitlenme, fazla şeker tüketimi, zorbalık, korkutma, yalan söyleme, inatçılık, çirkin söz söyleme davranışlarını olumlayıcı iletiler olduğu görülmüştür. Bu iletiler geleceğin emanet edileceği çocukların zihinlerine birtakım gereksiz ve uygunsuz düşünceler

empoze edilebilir (Temizyürek ve Ümran, 2014); çocukların davranışları ve tutumlarını etkilemede belirleyici rol oynayabilir.

Eldeki çalışmada, yabancı bir kültürün anlam örüntüsüne ait çocuk kitapları incelenmiş ve bu kitaplar okul öncesi öğretmenleri ile öğretmen adaylarının görüşleri üzerinden çözümlenmiştir. İnceleme konusu kitaplar yalnızca yazıldıkları dilin dil, kültür ve zihniyet algısını yansıtsalar da kitapların ileti sorunları barındırdıkları göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle yabancı orijinli çocuk kitaplarının Türkçeye çevrilirken kültürel bağlamda yeniden yorumlanmasında yarar bulunmaktadır.

Türkiye’de yayımlanan yerli/çeviri çocuk kitaplarının iletiler bakımından gözden geçirilmesi ve olumsuz iletiler odağında geniş zamana yayılan kapsamlı çözümlenme çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (2016). *Anlamak ve Anlatmak* (5.bs.). İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Adler, A. (2014a). *Çocuk Eğitimi* (çev. Kamuran Şipal). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Adler, A. (2014b). *Çocukta Yaşamsal Sorunlar* (çev. İhsan Kırımlı). Ankara: Alter Yayınları.
- Adler, A. (2017). *İnsanı Tanıma Sanatı* (çev. Kamuran Şipal) (17. bs.). İstanbul: Say Yayınları.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB], (2017) Türkiye’de çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici politikaları değerlendirme çalışmayı raporunu. 12 Aralık 2017 tarihinde <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/59df5127290eac12f01b70a5/ÇALIŞTAY%20RAPORU%20PDF.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Binbaşıoğlu, C. (2004). *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları* (2. bs.). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Binyazar, A. (2010). *Toplum ve Edebiyat* (1. bs.). İstanbul: Can Yayınları.
- Bowen, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, (9)2, 27-40.
- Burke, C.L.,& Copenhaver, J. G. (2004). Animals as people in children's literature. *Language Arts*, 81(3), 205-213.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Geliştirilmiş 10. bs.), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı* (4. bs.). İstanbul: Esin Yayınları.
- Çılgın, A. S. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Doğan, C. (2007). Kazak Türklerinde Konukseverlik ve Konuk Ağırılama. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*. (36), 27-44.
- Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], (2015). Yetişkinler ve çocuklarda şeker tüketimi. 12 Aralık 2017 tarihinde http://beslenme.gov.tr/content/files/colyak/ds_dok_manlar_n_n_t_rk_eye_ek_20577838.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Gibbs, L.,& Earley, E. (1994). *Using children's literature to develop core values*. PDK Fastbacks 362, Bloomington, Ind.: Phi Delta Kappa Foundation.
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız* (5. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Göktürk, A. (2010). *Okuma Uğraşı* (5. Basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Göktürk, A. (2012). *Sözün Ötesi* (5. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gönen, M., Karakuş, H., Uysal, H., Kehci, A., Ulutaş, Z. & Kahve, Ö. (2016). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve resimleme özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(4): 724-735.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Gülgönül, B. (2014). *Bilgin Adalı'nın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Hanhan, A. (2012). *Onarıcı disiplin modelinin liselerde, akran istismarı ve şiddeti üzerindeki etkilerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Huck, C. S., Kiefer, B. Z., Hepler, S., & Hickman, J. (2004). *Children's literature in the elementary school* (8th ed.). Boston: McGraw-Hill.
- İlgaz, Ş. (2002). Yanlış Beslenme Alışkanlıkları Şişmanlığa Yol Açır. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 11(4), 301-302.
- Işık, M. (2017). *Karakter eğitimi açısından Mevlâna İdris Zengin'in hikâye ve masallarında eğitsel iletiler* (Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalçılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kalfa, M. (2013). Klasik eserler ve klasik eserlerin eğitsel işlevi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171, 105-112.
- Karadağ, E. (2009). Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelemesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 75-87.
- Karagöz, B. (2015). *Yalvaç Ural'ın eserlerinin tematik açıdan incelenmesi ve eserlerinde çocuk eğitimiyle ilgili temel değerler* (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1439-1454.
- Karatay, H. (2012). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.) *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı içinde* (s.81-127.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayıncılık.
- Kaymakcan, R. (2007). Hoşgörü ve eğitimi. *DEM Dergi*, 6, 114-119.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Köksal, G., ve Gökmen, H. (2008). *Okul Öncesi Dönemde Obezite*. TC Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Kula, O. B. ve Sakallı, C. (2005). Göstergibilimsel yaklaşım yazınsal alanda ne denli işlevselleşebilir?. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1), 21-26.
- Mendoza, J., & Reese, D. (2001). Examining multicultural picture books for the early childhood classroom: Possibilities and pitfalls. *Early Childhood Research & Practice*, 3(2), 1-38.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2013). Okul öncesi eğitimi programı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2017). Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-8. Sınıflar). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları.
- Özdemir, E. (1997). *Eleştirel Okuma* (2. bs.). Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Özdemir, E. (2007). *Yazınsal Türler* (6. bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Prestwich, D. L. (2004). Character education in America's schools. *School Community Journal*, 14(1), 139- 150.
- Sağlık Bakanlığı [SB], (2017). Çocukları cinsel istismardan koruma yolları ve gelişimlerini destekleme. 12 Aralık 2017 tarihinde <http://mardin.ism.saglik.gov.tr/PLTDK/USHNZ/> sayfasından erişilmiştir.
- Sarıyüce, H. L. (2012) *Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Saygılı, S. (2008). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve Edebiyat* (6. Basım). İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013a). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.

- Sever, S. (2013b). Resimli kitapların okulöncesi dönemdeki çocuğun gelişim sürecine katkısı. Z. Güneş (Ed.) *Okulöncesinde Çocuk Edebiyatı içinde* (s.1-36). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sloan, G. D. (1991). *The child as critic: Teaching literature in elementary and middle schools*. Teachers College Press: New York.
- Şimşek, T. (2005). *Çocuk edebiyatı* (3. bs.). Konya: Suna Yayınları.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatında estetiğin rolü, mevcut potansiyeli uyandırmak. *Türk Dili Dergisi*, CVII (756), 311-332.
- Şirin, M. R. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakıf Yayınları.
- Tarhan, N. (2010). *Toplum Psikolojisi* (2 bs.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon.
- Temizyürek, F. ve Acar, Ü. (2014). Çizgi filmlerdeki subliminal mesajların çocuklar üzerindeki etkisi, *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(3), 25-39.
- Türk Dil Kurumu [TDK], (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], (2016). Meclis araştırması komisyonu raporu. 12 Aralık 2017 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Tyra, C. (2012). Bringing books to life: Teaching character education through children's literature. *Rising Tide*, 5, 1-10.
- Uzuner Yurt, S. ve Şimşek, T. (2016). Sevim Ak'ın öykülerinin eğitsel değerleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(4), 474-488.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (2001). *Resimleriyle Çocuk* (9. bs.). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2011). *Çocuk Psikolojisi* (33. bs.). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. ve Özdemir Erem N. H. (2017). Okul öncesi çocuk kitaplarında ileti problemi: Leyla Fonten'den öyküler serisi. *Ekev Akademi Dergisi*, 72, 241-262.
- Yörükoğlu, A. (2011). *Çocuk Ruh Sağlığı*. (31. bs.), İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Zulliger, H. (2000). *Çocukta Ruhsal Bozukluklar ve Tedavisi*. (çev.:Kamuran Şipal) (4.bs.), İstanbul: Cem Yayınları.